

Received / Makale Geliş Tarihi 20.02.2025
Published / Yayınlanma Tarihi 30.04.2025
Volume (Issue) Cilt (Sayı) 9 (53)
pp / ss 314-321

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.15319625
Mail: editor@pejoss.com

Arş. Gör. Dr. Aydın Bulut
<https://orcid.org/0000-0003-3139-4367>
Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kastamonu/ TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/015scty35>

Çıkarımsal Anlama Becerilerinin Geliştirilmesi: Bir Eylem Araştırması

Improving Inferential Comprehension Skills: An Action Research

ÖZET

Okuma öğretiminin birincil amacı, öğrencilerin yazılı metinlerden anlam çıkarma becerisi olarak tanımlanan anlama becerilerini geliştirmektir. Bu kapasite, öğrencilerin erken yaşlardan itibaren edinmeleri gereken temel bir dil becerisi olarak kabul edilir. Öğrencilerin okuduğunu anlama ve okuma motivasyonlarının geliştirilmesinin birçok alanda başarıyı teşvik ettiği gösterilmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, ilkokul 4. sınıfta öğrenim gören dört öğrencinin metin içi, metin dışı ve metinler arası sorular yoluyla okuduğunu anlama becerilerini geliştirmektir. Bu çalışma, nitel bir araştırma deseni olan eylem araştırması kullanılarak yürütülmüş ve işbirlikçi bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu bağlamda araştırmacı, öğrencinin öğretmeni, rehber öğretmeni, ailesi ve araştırmacı birlikte çalışarak bir eylem planı oluşturmuşlardır. 8 haftada toplam 40 oturumda gerçekleştirilen çalışmanın katılımcılarını bir ilkokulun dördüncü sınıfında öğrenim gören dört öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmacı veri toplamak için üç araç kullanılmıştır. Okuduğunu Anlama Testi, Okuma Motivasyonu Profili Ölçeği ve Okuma Prozodisi Rubriği. İlki uygulamadan önce, ikincisi uygulama sırasında ve üçüncüsü uygulamadan sonra olmak üzere üç ölçüm yapılmıştır. Araştırmacı daha sonra verileri aritmetik ortalama, frekans ve yüzde kullanarak analiz etmiştir. Araştırma sonunda öğrencilerin çıkarımsal anlama düzeyi farklı oranlarda geliştirilmiştir. Elde edilen bulgular, metin içi, metin dışı ve metinler arası etkinliklerin akıcı okuma, okuduğunu anlama ve okuma motivasyonuna olumlu yönde etki ettiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çıkarımsal anlama, metinler arası anlam kurma, akıcılık, motivasyon

ABSTRACT

The primary objective of reading instruction is to cultivate students' comprehension skills, which is defined as the ability to derive meaning from written texts. This capacity is recognised as a fundamental linguistic ability that students should acquire from an early age. Numerous studies have demonstrated a positive correlation between the enhancement of reading comprehension and reading motivation in students and subsequent success in a variety of domains. The present study aims to enhance the reading comprehension skills of four 4th grade primary school students through the utilisation of in-text, out-of-text and intertextual questions. The present study was conducted using a qualitative research design, employing a collaborative approach. In this context, the researcher, the student's teacher, counsellor, family and the researcher collaborated to formulate an action plan. The participants of the study, which was conducted in a total of 40 sessions over a period of 8 weeks, consisted of six students studying in the fourth grade of a primary school. The researcher employed three tools to collect data. The Reading Comprehension Test, the Reading Motivation Profile Scale, and the Reading Prosody Rubric. Three measurements were made: the first before the application, the second during the application and the third after the application. The researcher then analysed the data using arithmetic mean, frequency and percentage. The study revealed that the students' inferential comprehension level exhibited enhancement at varying rates. The findings revealed that in-text, out-of-text and intertextual activities had a positive effect on reading fluency, reading comprehension and reading motivation.

Keywords: Inferential comprehension, making intertextual meaning, fluency, motivation.

1. GİRİŞ

Okuma, geçmişten günümüze hem akademik hem de günlük yaşamda sıkça kullanılan temel bir beceridir. Öğrenme sürecinde kritik bir role sahip olan okuma, akademik başarının temel taşlarından biridir. Bu nedenle, işlevsel ve etkili okuma becerilerinin erken yaşlarda kazanılması büyük önem taşımaktadır. Okuma becerisi, yalnızca yazılı metinleri anlamayı değil, aynı zamanda eleştirel düşünme, problem çözme ve bilgiye erişim gibi çeşitli bilişsel süreçleri de kapsamaktadır. Bu süreçte, öğrencilerin okuma alışkanlıklarını geliştirmeleri ve metinleri anlamlandırmaları için farklı öğretim stratejilerinden yararlanılmalıdır. Özellikle sesli okuma, görsel ipuçlarıyla desteklenmiş metinler, etkileşimli okuma etkinlikleri ve dijital okuma araçları, öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir. Ayrıca, her öğrencinin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak, onların öğrenme hızına ve tarzına uygun yöntemlerin belirlenmesi, okuma sürecinin daha verimli ve etkili hale gelmesini destekleyebilir.

Okumanın temel amacı yalnızca kelimelerin ifade edilmesi değil, aynı zamanda anlamlarının kavranması ve metinden çıkarımların oluşturulmasıdır. Okuduğunu anlama, bireylerin edindikleri bilgileri analiz etmelerini, yorumlamalarını ve problem çözme süreçlerinde etkili bir şekilde kullanmalarını sağladığı için hem akademik hem de günlük hayatta büyük önem taşımaktadır. Okuduğunu anlama, bilginin hem yüzeysel hem de derinlemesine içselleştirilmesini kolaylaştıran, öğrenme sürecinin temel taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Eğitim bağlamında öğrenciler, ders kitaplarından akademik makalelere kadar çok çeşitli yazılı kaynaklarla karşılaşmakta, öğrendiklerini etkili bir şekilde kullanabilmek ve yeni bilgilerle ilişkilendirerek anlamlı bir öğrenme süreci oluşturabilmek için bunları doğru bir şekilde yorumlamaları gerekmektedir. Bu ve daha birçok nedenden dolayı öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin ilkokuldan itibaren geliştirilmesi çok kritik bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1. Okuduğunu Anlama

Okuma, öğrenciler için temel bir dil becerisi olarak kabul edilmekte olup, temel işlevi anlama becerilerinin geliştirilmesidir. Okuduğunu anlama, yazılı metinlerden anlam çıkarma sürecini ifade eder ve bu bağlamda ilköğretim seviyesinden itibaren edinilmesi gereken kritik bir yeterlilik olarak değerlendirilir (Rose vd., 2000). Literatürde, okuduğunu anlama süreci okuyucunun ön bilgi ve deneyimlerini metnin içeriği ve yapısıyla bütünleştirdiği etkileşimli bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Pardo, 2004). Alternatif bir bakış açısıyla, okuyucunun metindeki bilgileri yorumlayarak yazarın iletmeye çalıştığı mantıksal olarak yapılandırılmış mesajları tanımladığı aktif bir süreç olduğu da öne sürülmektedir (Radoyevic, 2006). Okuduğunu anlama becerisi, eğitim sisteminin her kademesinde akademik başarı açısından kritik bir rol oynamaktadır (Clinton-Lisell vd., 2022; Meneghetti vd., 2006). Bu süreç, çok sayıda bilişsel mekanizmanın etkileşimi sonucunda şekillenen karmaşık bir yapı sergilemektedir (Oakhill & Cain, 2000; Swanson vd., 2006; van den Broek & Espin, 2012). Okuduğunu anlamamanın bilişsel bileşenleri arasında ön bilgilerin kullanımı, not alma, tahmin etme, özetleme, paragraflar arası ilişkileri kurma ve ana fikri belirleme gibi süreçler yer almakta olup, bu becerilerin etkin kullanımı, okuduğunu anlama performansının belirleyicisi olarak öne çıkmaktadır.

Okuma becerisi, öğrencilerin eğitim sürecinin başlangıcında karşılaştıkları temel zorluklardan biri olup, bu beceride uzmanlaşmak akademik başarı için sağlam bir temel oluşturmaktadır. Okuma becerilerinin etkin şekilde geliştirilmesi, öğrencinin eğitim yolculuğu boyunca ilerleyişini destekleyen önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Akyol vd., 2014). Bu süreç, ön bilgilerin kullanımı, not alma, tahmin yapma, bilgileri sentezleme, paragraflar arasında bağlantılar kurma, temel konuları belirleme ve ana fikirleri ayırt etme gibi çeşitli bilişsel becerileri içermekte olup, bu unsurların etkili kullanımı okuduğunu anlama performansını doğrudan etkilemektedir.

1.2. Metinden Anlam Kurma

Metinlerden üç farklı şekilde anlam kurmak mümkündür: Metin içi, metin dışı ve metinler arası anlam kurma. Metin içi anlam kurma, tek bir kaynağa dayalı olarak gerçekleştirilen anlam kurmadır. Burada aranan anlam bir cümlede, paragrafta veya paragraflarda yer almış olabilir. Her nerede olursa olsun metin içi sayılır ve kaynağın sınırları içerisindedir. Metin dışı anlam kurma, metnin yanında metin (anlamın yanında anlam) üretme söz konusudur ve okuyucu analiz, sentez ve değerlendirme gibi yüksek düzeyli bilişsel süreçleri kullanmaktadır. Metin dışı anlam kurma içten dışa ve dıştan içe olabilir. İçten dışa anlam kurmada metindeki bir kavram, düşünce, resim, vb. okuyucuyu ön yaşantıları ile ilişki kurmaya yönltebilir. Metinler arası anlam kurmada metinlerden (anamlardan) metin üretme vardır. Bu tür anlam kurmada okuyucu üst düzey bilişsel süreçleri kullanır. Okuyucu metinlerle (yazarlarla) tartışarak okumaktadır (Akyol, 2003). Bu bağlamda, anlam kurma süreci, sadece metnin içeriğini kavramakla sınırlı

kalmayıp, okuyucunun aktif katılımını ve bilişsel yetilerini etkin bir şekilde kullanmasını gerektiren dinamik bir süreçtir. Bu süreçte kullanılan stratejiler, bireyin anlama becerilerini geliştirmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Okuyucunun metinleri nasıl yorumladığı, bilgiye nasıl ulaştığı ve bilgiyi nasıl yapılandırdığı, akademik başarı ve eleştirel düşünme becerileri açısından belirleyici olmaktadır. Dolayısıyla, metinlerden anlam kurma süreçlerinin etkin kullanımı, bireyin okuma-anlama becerilerinin gelişimine katkı sağlayarak, bilgiyi işleme ve değerlendirme yetisini güçlendiren bir öğrenme ortamı sunmaktadır.

1.3. Güncel Çalışmalar

Değirmenci Gündoğmuş & Çayır (2024) sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine okuma becerilerinin temel amacı olan okuduğunu anlama becerisi kazandırma sürecinde kullandıkları stratejilerin ayrıntılı olarak incelemiştir. Arslan & Aktaş (2024) okuma çemberi yönteminin 6. sınıf Türkçe derslerinde okuduğunu anlama becerisine ve okuma motivasyonuna etkisini araştırmış ve öğrencilerin yönetime yönelik görüşlerini incelemiştir. Yüksel et al., (2023) ilkököl 4. sınıf öğrencilerinin okuma düzeyleri ve okuma düzeylerinin cinsiyet, kardeş sayısı ve aile gelir düzeyi değişkenlerine göre incelemiştir. Oruç et al., (2024) ilkököl dördüncü sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonu ve yaratıcı okuma algısının okuduğunu anlama üzerindeki yordayıcı etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Benzer şekilde son yıllarda okuduğunu anlamayla ilgili birçok çalışma mevcuttur (Kandemir & Bay, 2023; Kodan, 2024; Ocak et al., 2023). Bu çalışmalar, okuduğunu anlama becerisinin günümüzde hâlâ araştırılmaya değer bir konu olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle, okuduğunu anlama becerisini geliştirmeye yönelik uygulama temelli araştırmalara duyulan ihtiyacın devam ettiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, okuduğunu anlama sürecine ilişkin yeni yöntemlerin geliştirilmesi ve bu yöntemlerin eğitim süreçlerine entegrasyonu, alan yazında önemli bir araştırma konusu olarak öne çıkmaktadır. Okuduğunu anlama becerisinin geliştirilmesine yönelik araştırmalar, eğitim sistemlerinde öğrencilerin akademik başarılarını artırmak, eleştirel düşünme becerilerini desteklemek ve bilgi işleme süreçlerini daha verimli hale getirmek açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, okuduğunu anlama sürecine ilişkin kuramsal yaklaşımların yanı sıra, uygulamalı araştırmaların da artırılması gerekmektedir. Sonuç olarak, okuduğunu anlama becerisinin gelişimi, bireylerin akademik ve profesyonel yaşamlarında başarılı olabilmeleri açısından temel bir unsur olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle, okuma-anlama süreçlerini destekleyen öğretim yöntemlerinin ve müdahale programlarının bilimsel temellere dayalı olarak geliştirilmesi ve uygulanması, eğitim alanında sürdürülebilir gelişimi destekleyecek önemli bir adım olacaktır.

1.4. Araştırmanın Soruları

Bu çalışmanın amacı, ilkököl 4. sınıfta öğrenim gören dört öğrencinin metin içi, metin dışı ve metinler arası sorular yoluyla okuduğunu anlama becerilerini geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Müdahale öncesinde, sırasında ve sonrasında öğrencilerin okuduğunu anlama testi puanları arasında herhangi bir fark var mıdır?
2. Öğrencilerin bu müdahale hakkındaki görüşleri nelerdir?

Okuduğunu anlama süreci dinamik ve çok boyutlu bir yapıya sahip olup, bu sürecin geliştirilmesine yönelik bilimsel çalışmaların devam etmesi çok önemlidir. Hem teorik hem de uygulamalı araştırmaların birlikte ele alınması, bu alanda daha kapsamlı ve etkili çözümler sunulmasını sağlayarak eğitim sistemlerinin kalitesini artıracaktır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma nitel bir eylem araştırması olarak tasarlanmıştır. Eylem araştırması, çeşitli ortaklarla iş birliği içinde çalışırken sınıf veya okul sorunlarını belirleme ve çözmeye yönelik döngüsel bir süreçtir (Creswell, 2012). Bu tür araştırma projeleri, bulgularını genelleştirmeyi veya bir öğrenme teorisinin nihai doğruluğunu belirlemeyi amaçlamaz. Buradaki temel amaç, sorunları çözmek ve araştırma bağlamında iyileşme sağlamaktır (Fraenkel vd., 2012; Sagor, 2005). Eylem araştırmasında hem nitel hem de nicel veriler bir arada kullanılabilir. Ayrıca araştırmacılar doğal ortamda doğrudan gözlem yapma, uygun veri toplama araçları geliştirme ve süreçte elde edilen verilere dayanarak yeni kararlar alma gibi bazı avantajlara sahiptir (Sagor, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2006). Eylem araştırması nitel bir araştırma yöntemi olarak kabul edilir ve yürütülmesinde çeşitli teknikler kullanılabilir (Ulvik & Riese, 2016).

Bu çalışmada ilkököl 4. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama sorunları ele alınmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin okuma ve anlama düzeyleri ölçülmüş ve bu öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin

standartların altında olduğu açıkça tespit edilmiştir. Güneş'e (2013) göre ilkököl 4. sınıf öğrencileri dakikada 90 ile 140 kelime okuyabilmelidir. Bu nedenle, okuduğunu anlama becerilerini geliştirmek amacıyla bir eylem araştırması planı hazırlanmıştır. Bu plan her hafta 2 gün boyunca günde 3 saat olarak uygulanmış ve 8 hafta boyunca devam etmiştir. Müdahale bizzat yazar tarafından sınıf öğretmeni ile birlikte yürütmüştür.

2.1. Katılımcılar

Bu çalışmada örnekleme için amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan 'ölçüt örnekleme' kullanılmıştır. Bu çalışma için okuduğunu anlama problemi olan dört ilkököl 4. sınıf öğrencisi seçilmiş ve takma isimler verilmiştir. Bu öğrencilerin ikisi erkek, ikisi kızdır. Tüm öğrenciler 10 yaşındadır ve 2-4 kardeşe sahiptir. Öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim durumlarına bakıldığında, annelerin tamamı ilkököl mezunu iken, babaların üçü ilkököl, biri ortaoköl mezunudur. Ebeveynlerin mesleklerine bakıldığında annelerin tamamının ev hanımı, babaların birinin şoför, ikisinin de işçi ve birinin subay olduğu görülmektedir. Bu öğrenciler dört yılda dört öğretmen değiştirmiş ve öğretmen yetersizliği nedeniyle eğitimlerine zaman zaman ara vermek zorunda kalmışlardır. Babalarının önemli bir destek sağlamadığı, annelerinin desteğinin ise sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin okuma alışkanlıklarının ve okuma düzeylerinin de oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir. Eğitim süreleri boyunca sık sık okula devamsızlık yapmışlardır. Aslında bu nedenle bu öğrencilerin okuma ve anlama becerilerinde sorun yaşadıklarını söylemek mümkündür. Katılımcılara ilişkin betimsel veriler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubunun demografik bilgileri

Öğrenci	Cinsiyet	Yaş	Kardeş Sayısı	Annenin Eğitim Geçmişi	Annenin İşi	Babanın Eğitim Geçmişi	Babanın İşi
Arda	Erkek	10	3	İlkoköl	Ev hanımı	Lise	Sürücü
Aslı	Kız	10	2	Lise	Ev hanımı	Lise	İşçi
Erva	Kız	10	2	Lise	Ev hanımı	İlkoköl	Subay
Ömer	Erkek	10	2	İlkoköl	Ev hanımı	Lise	İşçi

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak “Öğretmen Günlükleri” ve üç farklı yazılı form olan “Okuduğunu Anlama Testi”, “Öğrenci Görüşme Formu” ve “Öğrenci Gözlem Formu” kullanılmıştır. Üçgenleme için gözlem, görüşme ve nicel verilerin birlikte kullanılması araştırmanın inandırıcılığını sağlamak için etkili bir yöntemdir (Creswell, 2012). Daha sonra metin eşdeğerliğine ilişkin uzman görüşleri alınmıştır. Uzman görüşlerine göre metinler uygun kabul edilmiş ve .98 korelasyon ile metinler eşdeğer olarak tanımlanmıştır. Bir sonraki aşamada metinlerle ilgili objektif temelli sorular hazırlanmış ve güvenilirlik çalışmaları sonrasında güvenilirliği düşük ve ayırt edicilik indeksli maddeler elenmiştir. Son olarak her metin için 20 soruluk özgün bir “Okuduğunu Anlama Testi” oluşturulmuştur. Ayrıca, daha detaylı bilgi toplanabilmesi için stratejinin uygulanma süreci videoya kaydedilmiştir. Katılımcılar

2.3. Verilerin Analizi

Bu çalışmadan elde edilen nitel veriler nitel içerik analizi ile nicel veriler ise istatistiksel analiz ile çözümlenmiştir. Nicel analiz için SPSS 22 paket programı kullanılmış, betimsel istatistik olarak frekanslar ve ortalama kullanılmıştır.

2.4. Uygulama Süreci

Bu araştırmada ön-son test prosedürü izlenmiştir. Öğrencilerin seviyesine uygun on metin seçilmiştir. Seçilen metinler üzerinden ilk aşamada metin içi anlam kurmaya dayalı sorularla etkinlikler yapılmıştır. İkinci aşamada ise metin dışı anlam kurmaya dayalı sorularla etkinlikler yapılmıştır. Üçüncü aşamada ise metinler arası anlam kurmaya dayalı sorularla çalışmalar yapılmıştır. Bu etkinlikler 8 haftalık bir dönem boyunca günde 3 saat ve haftada 2 gün uygulanmıştır. Öğrencilerin okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası anlama becerilerini ölçmek için “Okuduğunu Anlama Testleri” stratejinin uygulanmasından önce bir kez, 4 haftalık bir süreden sonra bir kez ve uygulamanın bitiminden sonra bir kez uygulanmıştır. Uygulama sonunda, belirtildiği gibi, “Okuduğunu Anlama Testi” son kez uygulanmış ve öğrencilerin bu çalışmaya ilişkin görüşleri alınmıştır.

3. BULGULAR

Bu çalışmada, metin içi, metin dışı ve metinler arası okuma programı kullanılarak öğrencilerin çıkarımsal anlama becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, dört öğrenci için üç aşamadan oluşan bir eylem planı oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında, öğrencilerin okuduğunu anlama düzeyleri uygulama öncesinde, uygulama sürecinde ve uygulama sonrasında ölçülmüş ve elde edilen bulgular analiz edilerek sunulmuştur. Araştırmanın temel sorularından biri olan “Müdahale öncesinde, sırasında ve sonrasında öğrencilerin okuduğunu anlama testi puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna yanıt aramak amacıyla bağımlı ölçümler için t-testi uygulanmıştır. Analize ilişkin bulgular Tablo 2’de detaylandırılmıştır.

Tablo 2. Öğrencilerin okuduğunu anlama testlerindeki test puanları

Öğrenci	Müdahale Öncesi	Müdahale Sırasında	Müdahale Sonrası
Arda	55	70	80
Aslı	60	80	95
Erva	55	75	80
Ömer	65	75	85

Tüm öğrencilerin Okuduğunu Anlama Testlerindeki test puanlarının arttığı açıkça görülebilir. Bu anlamda, metin içi, metin dışı ve metinler arası anlam kurma etkinliklerinin öğrencilerin okuduğunu anlama başarılarını artırmalarına yardımcı olduğunu söyleyebiliriz.

İkinci araştırma sorusu olan “Öğrencilerin bu müdahaleye ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt bulmak amacıyla odak grup görüşmeleri yapılmış ve video kaydı alınmıştır. Bu görüşmelerde öğrencilerin uygulanan müdahale hakkındaki görüşleri analiz edilmiştir. Öğrenci görüşlerine göre metin içi ve metin dışı anlama sorularının kolay olduğu ama metinler arası soruların zor olduğu ifade edilmiştir. Bu sonuç öğretmen gözlem formunda da tespit edilmiştir. Öğrencilerin en rahat metin içi sorulara cevap verdiği gözlemlenmiştir. Metin dışı sorularla daha açık uçlu sorulara cevap verildiği dikkat çekmektedir. Ancak, metinler arası sorularda özellikle ilk çalışmalarda zorlandıkları tespit edilmiştir. Daha sonraki metinlerde ise metinler arası anlam kurmaya dayalı etkinlikleri daha kolay yapmaya başlamışlardır. Öğrencilerin bu çalışmaya ilişkin bazı görüşleri aşağıdaki gibidir:

Arda: “İlk başta hem okumam yavaştı. Sınıfta okuma yaparken çok zorlanıyordum. Anlama sorularına çok zor cevap verebiliyordum. Şimdi daha iyi okuyabiliyorum. Daha iyi anlayabiliyorum.”

Aslı: “Sınıfta okumak için parmak kaldırmaya çekiniyordum. Öğretmen beni seçecek diye korkuyordum. Ama şimdi o korkum kalmadı.”

Erva: “Artık daha hızlı okuyorum ve daha iyi anlıyorum. Başta biraz zorlandım ama daha sonra alışmaya başladım. Kendime daha çok güveniyorum.”

Ömer: “İlk başta böyle bir çalışmayı istememiştim. Annem ve öğretmenim ısrar etti. İstemeden de olsa kabul ettim. Çok zorlandım. Ama son günlerde kendime daha çok güvenmeye başladım.”

Öğrencilerin ayrıntılı görüşleri ve öğretmen gözlem formları birlikte değerlendirildiğinde uygulanan eylem planının etkili olduğu, öğrencilerin çıkarımsal anlama becerilerini geliştirdiği ifade edilebilir. Bazı öğrencilerin de ifade ettiği gibi metinler arası anlam kurmada birtakım güçlükler yaşandığı tespit edilmiştir. Özellikle uygulamanın ilk günlerinde bazı Öğrencilerin çok zorlandığı göze çarpmıştır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Dört öğrencinin çıkarımsal anlama becerilerinin eylem araştırmasıyla geliştirilmesine odaklanan bu çalışmanın sonucunda, metin içi, metin dışı ve metinler arası anlam kurmaya dayalı uygulanan eylem planının pozitif yönde olumlu etkileri olduğu ortaya konmuştur. Hem nicel veriler hem de nitel veriler bunu kanıtlamaktadır. Öğrencilerden elde edilen görüşme formları ve öğretmen gözlem formları da açık bir şekilde uygulanan eylem planının etkililiğini göstermiştir. Bütün bu açıklamalar çerçevesinde metin içi, metin dışı, metinler arası okuma programının öğrencilerin çıkarımsal anlama düzeylerini geliştirdiği söylenebilir.

Literatür incelendiğinde metinler arası anlam kurmanın okuduğunu anlamaya etkisini ortaya koyan çalışmalara rastlamak mümkündür. Örneğin Köksal & Ünal (2008) metinler arası okumanın okuduğunu anlamaya etkisini belirlemeyi amaçlayan çalışmada ilköğretim 5. sınıf öğrencilerine deneysel çalışma

uygulanmıştır. Araştırma sonucunda metinlerin, metinler arası okumayla işlendiğinde hem okuduğunu anlamamanın hem de bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarında anlamamanın üst düzeyde gerçekleştiği görülmüştür. Benzer şekilde Baş (2016) tarafından yapılan çalışmada ilkökul öğrencilerinin okuduğu peri masallarda metinler arası ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Eş oluşturulan masallar arasındaki ilişkiyi belirlemeye dönük bir uygulama yapılmıştır. İlgili çalışmalarda metinler arası anlam kurmanın okuma ve anlama becerilerindeki ilişkisi ve etkisi ele alınmıştır. Bu çalışmada ise metin içi, metin dışı ve metinler arası anlam kurmanın çıkarımsal anlama becerilerine etkisi incelenmiştir. Bu bağlamda elde edilen sonuçlar ilgili çalışmaların sonucuya örtüşmektedir.

Okuduğunu anlama, tüm derslerin temelini oluşturan kritik bir beceridir. Bu nedenle, bireylerin okuma sürecini tamamlamalarının ardından bu alana yönelik sistematik ve titiz bir şekilde eğilmeleri gerekmektedir. Nitekim, okuduğunu anlamada yetersizlik yaşayan öğrencilerin akademik başarılarının olumsuz yönde etkilendiği bilinmektedir. Bu bağlamda, okuduğunu anlama becerisi günümüz eğitim sisteminde halen çözüm bekleyen temel sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Konuya ilişkin gerçekleştirilen güncel araştırmalar da bu durumu destekler niteliktedir (Can & Yıldız, 2025; Kalyoncu & Memiş, 2025; Kaman & Bulut, 2025). İlkokul düzeyinde okuduğunu anlama becerisini geliştirmeye yönelik yapılan çeşitli araştırmalar literatürde geniş yer tutmaktadır. Örneğin, Çayır ve Ulusoy (2014) tarafından yürütülen bir eylem araştırmasında, Akıcılığı Geliştirme Programı'nın (AGP) ilkökul ikinci sınıf öğrencilerinin akıcı okuma ve anlama becerilerine etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, AGP uygulamasına katılan öğrencilerin sesli okuma hatalarında anlamlı bir azalma olduğu, okuma hızlarının arttığı, prozodik okuma becerilerinde ilerleme kaydedildiği ve okuduğunu anlama düzeylerinin iyileştiği belirlenmiştir. Benzer şekilde, Sidekli (2010) tarafından yürütülen bir diğer eylem araştırmasında, ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin okuma ve anlama güçlüklerini gidermeye yönelik müdahalelerin etkisi değerlendirilmiştir. Ayrıca, literatürde okuma ve anlama becerilerini geliştirmeyi amaçlayan çok sayıda eylem araştırmasının mevcut olduğu görülmektedir (Aşıkcan, 2019; Bulut, 2017; Şahin & Melanlıoğlu, 2021).

Okuduğunu anlama becerisinin gelişimi üzerine yapılan araştırmalar, bireylerin bilişsel süreçleri ile doğrudan ilişkili olup, bu süreçlerin desteklenmesi için çeşitli öğretim stratejilerinin ve programlarının geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Literatürde yer alan çalışmalar, özellikle yapılandırılmış müdahale programlarının ve çeşitli öğretim yöntemlerinin öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerine olumlu katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Örneğin, metinle etkileşimli okuma stratejilerinin uygulanmasının, öğrencilerin anlam oluşturma süreçlerini desteklediği ve metni daha derinlemesine kavramalarına katkı sunduğu belirtilmektedir (Güneş, 2020). Eğitim politikaları açısından değerlendirildiğinde, okuduğunu anlama becerisinin güçlendirilmesine yönelik müfredat düzenlemelerinin, öğretmen eğitim programlarının ve ölçme-değerlendirme süreçlerinin güncellenmesi gerekliliği öne çıkmaktadır. Nitekim, çağdaş eğitim sistemlerinde okuma becerilerinin geliştirilmesi için disiplinler arası yaklaşımlar benimsenmekte ve öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerini destekleyen öğretim modellerine yer verilmektedir. Bu kapsamda, okuduğunu anlama becerilerinin kalıcı ve sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesi için eğitim sistemlerinde bütüncül ve uzun vadeli politikaların uygulanması kaçınılmazdır. Sonuç olarak, okuduğunu anlama becerisi, bireyin akademik ve bilişsel gelişimi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, öğrencilerin bu alandaki eksikliklerinin giderilmesi için kapsamlı, bilimsel temelli ve uygulamaya dönük araştırmaların sürdürülmesi gerekmektedir. Ayrıca, eğitim kurumlarının, öğretmenlerin ve politika yapıcıların bu sürece etkin bir şekilde dahil olması, okuduğunu anlama becerisinin kalıcı olarak güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

Özetle, bu çalışmada metin içi, metin dışı ve metinler arası okuma uygulamaları yoluyla ilkökul düzeyinde dört öğrencinin çıkarımsal anlama düzeyleri geliştirilmeye çalışılmıştır. Tasarlanan eylem araştırması öncesinde, sürecinde ve sonunda okuduğunu anlamaya yönelik uygulamalar yapılmıştır ve sonuçlar paylaşılmıştır. Elde edilen bulgular, uygulanan okuma stratejilerinin öğrencilerin çıkarımsal anlama becerilerini geliştirme sürecinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Çalışma sürecinde öğrencilerin okuduğu metinleri daha derinlemesine analiz etmeleri, metinler arası bağlantılar kurmaları ve okudukları içerikleri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmeleri teşvik edilmiştir. Araştırma sürecinin başlangıcında öğrencilerin çıkarımsal anlama becerilerinde belirgin eksiklikler olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle, metindeki örtük anlamları keşfetme, neden-sonuç ilişkilerini belirleme ve metni kendi bilgi birikimleriyle bütünleştirme konularında zorluk yaşadıkları tespit edilmiştir. Ancak uygulama sürecinde, metin içi, metin dışı ve metinler arası bağlantılar kurma becerilerini geliştirerek bu eksiklikleri gidermeye yönelik stratejiler uygulanmıştır. Süreç sonunda elde edilen veriler, öğrencilerin çıkarımsal anlama becerilerinde anlamlı bir artış olduğunu ortaya koymuştur. Öğrenciler, metinler arasında ilişki kurmada daha başarılı hale gelmiş,

okuduklarını daha bilinçli bir şekilde yorumlayabilmiş ve metin içeriğini kendi yaşam deneyimleriyle ilişkilendirme konusunda gelişme göstermişlerdir. Ayrıca, öğrencilerin okuma sürecine yönelik tutumlarında da olumlu yönde bir değişim gözlenmiştir. Bu bulgular, çıkarımsal anlama becerisinin gelişimi için yapılandırılmış okuma stratejilerinin ve aktif katılımı teşvik eden uygulamaların önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, öğretim programlarında metin içi, metin dışı ve metinler arası okuma uygulamalarına daha fazla yer verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Gelecekte yapılacak araştırmalar açısından, bu tür uygulamaların daha geniş örneklemeler üzerinde test edilmesi, farklı yaş gruplarında uygulanabilirliğinin incelenmesi ve uzun vadeli etkilerinin değerlendirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin okuma stratejilerini etkili bir şekilde kullanabilmesi için mesleki gelişim programlarının düzenlenmesi, çıkarımsal anlama becerilerinin kalıcı olarak geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

5. ÖNERİLER

Bu bölümde, çalışmanın sonuçlarına dayalı olarak hem araştırmacılar hem de uygulayıcılar için bazı öneriler sunulmuştur:

- Metin içi, metin dışı ve metinler arası anlam kurmaya dayalı çalışmalar öğrencilerin çıkarımsal anlama düzeylerinin olumlu yönde etkilemiştir. Bu nedenle uygulayıcılar metinlere dayalı etkinlikler tasarlayarak okuduğunu anlamayı geliştirebilir.
- Bu çalışma ilkökulda öğrenim görmekte olan dört öğrenciyle yürütülmüştür. Daha sonraki çalışmalarda ortaokul ve lise kademesinde benzer çalışmalar yapılabilir.
- Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması uygulanmıştır. Farklı araştırmalarda farklı araştırma desenleri uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- Akyol, H. (2003). *Türkçe ilkökuma ve yazma öğretmenliği* (2. baskı). Gündüz Yayınevi
- Akyol, H., Yıldırım, K., Ateş, S., Çetinkaya, Ç., & Rasinski, T. V. (2014). *Okumayı değerlendirme: Öğretmenler için kolay ve pratik bir yol*. Pegem.
- Arslan, Ü., & Aktaş, E. (2024). okuma çemberi yönteminin 6. sınıf türkçe derslerinde okuduğunu anlama becerisine ve okuma motivasyonuna etkisi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(3), 2379-2411. <https://doi.org/10.51460/baebd.1519498>
- Aşıkcı, M. (2019). *Üçüncü sınıf öğrencilerinin akıcı okuma becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir eylem araştırması* (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- Baş, Ö. (2016). İlkokul öğrencilerinin okudukları peri masallarında metinler arası ilişkilerin incelenmesi. *e-Turkish Studies (elektronik)*, 11.
- Bulut, A. (2017). Improving 4th Grade Primary School Students' Reading Comprehension Skills. *Universal Journal of Educational Research*, 5(1), 23-30. [doi: 10.13189/ujer.2017.050103](https://doi.org/10.13189/ujer.2017.050103)
- Can, M., & Yıldız, M. (2025). Soru-Cevap İlişkisi Stratejisi Öğretiminin dördüncü sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve soru sorma düzeylerine etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 13(1), 31-50.
- Clinton-Lisell, V., Taylor, T., Carlson, S. E., Davison, M. L., & Seipel, B. (2022). Performance on reading comprehension assessments and college achievement: A meta-analysis. *Journal of College Reading and Learning*, 52(3), 191-211. [doi: 10.1080/10790195.2022.2062626](https://doi.org/10.1080/10790195.2022.2062626)
- Creswell, J. W. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage Publications.
- Çayır, A., & Ulusoy, M. (2014). Akıcılığı geliştirme programının ilkökul ikinci sınıf öğrencilerinin okuma ve anlama becerileri üzerindeki etkisi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 3(2), 26-43. <https://doi.org/10.30703/cije.321340>
- Değirmenci Gündoğmuş, H., & Çayır, A. (2024). Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine okuduğunu anlama becerisi kazandırma stratejileri: Nitel bir çalışma. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (38), 597-607. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1393614>
- Güneş, F. (2020). *Anlama Öğretimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ferrance, E. (2000). *Action research*. LAB, Northeast and Island Regional Education Laboratory at Brown University.

- Fraenkel, J., Wallen, N., & Hyun (2012). How to design and evaluate research in education. New York: McGraw-Hill
- Kalyoncu, M. R., & Memiş, M. (2025). Okuduğunu anlama seviyesinin ölçümünde boşluk tamamlama testleri. *Eğitim ve Bilim*, 50. [doi: 10.15390/EB.2025.14079](https://doi.org/10.15390/EB.2025.14079)
- Kaman, Ş., & Bulut, A. (2025). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin özetleme özyeterlik algıları ile okuduğunu anlama düzeyleri arasındaki ilişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (73), 323-344. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.1470354>
- Kodan, H. (2024). Examining the reading fluency, reading comprehension, and retelling skills of primary school students. *Ege Eğitim Dergisi*, 25(3), 198-212. <https://doi.org/10.12984/egedfd.1487290>
- Köksal, K., & Ünal, E. (2008). Metinler arası okumanın okuduğunu anlamaya etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 154-169.
- Meneghetti, C., Carretti, B., & De Beni, R. (2006). Components of reading comprehension and scholastic achievement. *Learning and Individual Differences*, 16(4), 291-301. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2006.11.001>
- Oakhill, J., & Cain, K. (2000). Childrens's difficulties in text comprehension: Assessing causal issues. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5(1), 51-59. <https://doi.org/10.1093/deafed/5.1.51>
- Ocak, G., Özer, T., & Karakuyu, A. (2023). İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve yorumlama becerilerinin istasyon tekniği ile geliştirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 5(2), 105-121.
- Oruç, T., Aktaş, İ., & Kurt, M. (2024). Okuma motivasyonu ve yaratıcı okuma algısının okuduğunu anlama üzerindeki yordayıcı etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 752-775. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1436827>
- Öztürk, M., & Balcı, A. (2021). Etkileşimli Okuma Etkinliklerinin Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Yazma Becerisine Etkisi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 345-362.
- Pardo, L. S. (2004). What every teacher needs to know about comprehension. *The Reading Teacher*, 58(3), 272-280. <https://doi.org/10.1598/RT.58.3.5>
- Radoyevic, N. (2006). Exploring The Use Of Effective Learning Strategies to Increase Students' Reading Comprehension and Test Taking Skills (Yükseklisans Tezi). The Brock University, St. Catharines. Ontario <http://hdl.handle.net/10464/1466>
- Rose, D. S., Parks, M., Androea, K., & McMahon, S. D. (2000). Imagery-based learning: improving elementary students' reading comprehension with drama techniques. *The Journal of Educational Research*, 94(1), 54-63. <https://doi.org/10.1080/00220670009598742>
- Sagor, R. (2005). *The action research guidebook: A four-step process for educators and school teams*. Thousand Oaks, California: Corwin Press, Sage.
- Sidekli, A. G. S. (2010). Eylem araştırması: ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin okuma ve anlama güçlüklerinin giderilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 563-580.
- Swanson, H. L., Howard, C. D., & Saez, L. (2006). Components of working memory that are related to poor reading comprehension and word recognition performance in less skilled readers. *Journal of Learning Disabilities*, 39(3), 252-269. <https://doi.org/10.1177/00222194060390030501>
- Şahin, K., & Melanlıoğlu, D. (2021). *Okuma güçlüğü çeken ortaokul öğrencileri üzerine bir eylem araştırması* (Doctoral dissertation, Karamanoglu Mehmetbey University).
- Ulvik, M., & Riese, H. (2016). Action research in pre-service teacher education—a never-ending story promoting professional development. *Professional Development in Education*, 42(3), 441-457.
- Van den Broek, P., & Espin, CA. (2012). Connecting cognitive theory and assessment: measuring individual differences in reading comprehension. *School Psychology Review*, 41(3), 315-325. <https://doi.org/10.1080/02796015.2012.12087512>
- Yıldırım, A. Ve Şimşek H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, H. K., Küçükseymen, Y., Tunç, E., Yılmaz, N., vd. (2023). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeylerinin incelenmesi. *Bilim Armonisi*, 5(2), 40-46. <https://doi.org/10.37215/bilar.1200369>